

Elisaveta Bagrjana

RUKE

Što ruku — s blistavom prozirnom kožom,
I tankom nježnom odrom mrežom vena —
Meke su, tople, čarobne ruke — obožavane,
Toliko šaptaja plahih i prevrelih želja,
Toliko topline srca i kucanja u njih je položeno
Kao da su ruke čudotvorne stare ikone
(One, koju narod u srebrno okižu
I svoju vjeru, sudbinu i život u nju polaže).

Ponekad se uzdignu ko bijeli liličani k suncu
A zatim klonu — na buri slonijene grane —
Te ruke, što znađu za rad i umor,
Za teški blud i mnozi plod života,
Topli, krvavi, sveti materinski zagrijač,
Strašni ledeni dodir ljubljeno mrtvaca...

Te ruke — koje su držale neviđene tajne,
Tanki su prsti zauzivali plemene uzlove —
I na njima se nekad nizahu prstenovi ljubavi,
Kao nestearnobliještava mistična zvonca.
Eto ruku, u čijim drhtavim okovima
Bjelkstvo ne žudaču, uzetu slobodu ne žudaču...

Danas su one skrštene — tako ravnodušne i
spokojne
Tako ravnodušno osamljene i tako prazne,
Prazne od zla i dobra, od tuge i od radosti,
One će otići — samotne, bespomodne i prazne —
Onamo, gdje nitko od nas ništa ne odnosi.

(S bugarskog preveo Ivo Balentović)

Eme Sezer

UPOZORENJE STRIJELCIMA

Maza mojih kapaka klizeći teškim pločnikom
mojih predzemaljskih očiju
Čekam na rubu svijeta putnike-što-se-više-
vratiti neće
dajte mi
mlijeka djetinjstva, hljebova od kiše, brašna od
pomoći i od baobaba
moje ruke izbodene džbunjem zvijezda ali
uzbrzane iz pjene

prije vremena oslobađaju
strak od zasluna
i smrtosnu geometriju trigonocefala
za moj san s nogama sata što zaostaje
za moju mržnju potopljena tovara
za mojih 6 divovskih stabala iz Tasmanije
za moj dvorac od glavā u Papuaziji
za moje sjeverne zore moje sestre moje dobre
prijateljice
za moju prijateljicu moju ženu moju otariju
o, vi sva moja čudena prijateljstva, moja
prijateljice, moja ljubavi
moja smrti, moje zatišje, moje kolere
moje mjesecaste rime
moji hrtovi
moje sljepočiće proklete
(i rudnici radiama zakopani u morskome bezdanu
mojih nevinosti)

prsnuće zrnasti
i jastice ptica
i kubni metar zvijezda
biće običan naziv za ogrjevno drvo
skupljeno u naplovinama vena noćnih pjevačica)
u 51. minuti posljednjeg sata
nevidljiva balerina pucaće u srce
s crvenom paklenskom topovskom tanadi i
cvijećem prvi put
zdesna dani bezmesni bez očiju bez nepovjerenja
bez jezera
slijeva pozicijske vatre dana ukratko i lavine
zastava phimose bijelih zuba žute groznice
biće podignuta za vrijeme neograničenog trajanja
požara guštare bratstva.

(Preveo Drago Ivanišević)

Karl Sandberg

JA SAM NAROD, SVETINA

Ja sam narod — svetina — rulja — masa.
Znaš li da su sva velika dela na svetu ostvarena
zahvaljujući meni?
Ja sam radnik, pronalazač, tvorac hrane i odela
za čitav svet.
Ja sam svedok istorije. Ja rađam Napoleone i
Linkolne. Oni umiru.
A ja onda stvaram nove Napoleone i Linkolne.
Ja sam tje za setvu. Ja sam livada koja podnosi
mnoga oranja.
Strahovite oluje prelaze preko mene. Ja za-
boravljam. Najbolje što imam biva is-
sano i utrošeno. Ja zaboravljam. Sve osim
Smrti obraća se meni da rađim i predam
ono što imam. A ja zaboravljam.
Katkad zarežim, prodramam se i prospem koju
kap krvi da istorija to zapamti. A onda
— zaboravljam.

Kad ja, Narod, naučim da pamtim, kad ja,
Narod, upotrebim pouke jučerašnjice i
više ne budem zaboravljao ko me je lani
opljackao, ko me je izigrao — onda se u
čitavom svetu neće više naći niko da kaže
ime „Narod“ sa trunskom poruge u glasu
ili sa jedva primetnim osmehom prezrenja.
Svetina — rulja — masa — onda će stići gde
treba.

(Preveo Dragoslav Andrić)

linija humanizma
gorkoga

Iskazivao je Gorki još na početku svog rada, kad se prihvatilo umećničke misije, jedan osoben, formiran humanistički stav prema čoveku i for-sirao kroz njega, patetično, do- duše, i romantičarski, ali snažno i celovito, jedan oblik čovekovog puta u život, jednu konstantu neminovnosti i izlaza, ako hoćete, ali jedan put veličanstvenih i tvrdih linija, najdostojniji od svih mogućih, čiji je izbor u leglu čovekove volje, u njemu samom. To je najmarkantnije otečevljeno misao o uzdignuću ljudskog intelekta i njegovim domaćajima. On je tu dobio razmere koje se izjednačavaju sa njegovim postignućima u preuređenju materijalnog sveta: postao je, jednom reći, sila stvaralačke akcije i njen izraz, ono što u vrhunacnim momentima prevladuje i preteže ka očevočavanju stvari i odnosa na zemlji, što nastupajućim vremenima beleži trag svoje vekovite misije, isuviše širok i istorijski obeležen da bismo se mogli prevariti u njemu i isuviše jednostavan da bi mu manjkala lepota. Gorki je hteo uzlet, to je najbitnije reći za njega, hteo je poput romantičara veličanstvenu nadoknadu za onaj napor koji se nitim drugim nije platio sen velelepnošću borenja. I kad je računao sa pobedama imao ih je mnogo pre svršenog akta, u procesu dokazivanja sebe, svoje životnosti, toplote krvi, imao ih je u intenciji volje pred samocfirmisanjem, upravo baš u unutrašnjem opredeljivanju za ekstremnostima podviga koji prestoje. On je pesnik revoluta, nespunane pobune svetski, uvek u problemima egzistencije, ali je i propovednik pobeđe, jer bio je zaista dočuben i da daje odgovore. Gorki se nije gubio u svojim tezama nego ih je izvodio na čistac, iskazujući dosledno svoj ljudski nemir, sav u potvrđivanju života trenutnog i budućeg, bez senke sumnje u pobedonosni hod dolazećih, jer, bio je, pre svega, širina ljudske sudbine,

teško iskušena, možda više nego kod svih drugih koji su se prihvatili propovedništva, vi- še od Tolstoja, od Cehova i Gogolja, koji to i nisu bili u pravom smislu, jedna širina shvatanja čoveka ravna širini Dostojevskoga, samo u drugom planu osvetljavanja, upravo kao njena antiteza, kao njeno lice, (ne kao nalitje), kao jedinstveno viđenje koje je iziskivalo hrabrost shvatiti ga i pretvoriti ga u princip spoznajne aktivnosti, predati mu se do dna, respirajući najljudskije kvalitete u sebi. To je poziv ne toliko po poetskoj koliko po ljudskoj liniji, poruka čoveka koji tenotu svog doživ- ljava pruža još vrećim usnama, reč koja obećava. Ne može mu se nikad osporiti toplina reči koje je uprkos svemu bacao u svet, ali, Gorki je više od svega — vera, vera u postojeće mogućnosti, iskra verovanja u

da se spirala zavija sve brže, brže obistinjenju zakona koje je on primio kao merilo čovečanskog u sebi, brže ususret obračunima koji prestoje. On je od onih kojima je neumitnost izvrsna, u mnogome i vojnik bure koju je nagovestio: ne postoji za njega drugih pitanja sem onih koje je sam postavio. Gorki voli, ali njegova je ljubav radosno pozdravljanje akcije, smisao za uživanje u sukobe, u pokret; i kad voli i kad veruje, on je obuzet igrom stvarnosti i senki, na granici gde već ritam dolazećeg silovitije zahvata stvari u oscilovanju, gde ih već osvaja. Njegova je ljubav afinitet prema zakonitosti kretanja, rezo- nantno nastojanje sebe; ona je vezana za ljude i ljudsko jer se tu maksimalno ispoljava svemirska harmonija, jer se tu iskrenje obrazlaže smislom postojanja. Njegovo verovanje, isto tako, započinje svoj smiravajući zaokret ljudskog u čoveku, tek na prelomnim momentima ustrojstva stvari: kad učinjeni napor sam po sebi znači suštinu egzistencije, pu- noću njenu u smisao. Gorki je pronašao taj smisao i zato je bio širok da voli i da zahteva preuređenje stvarnosti na svojim sopstvenim principima.

I Majakovski je tokom svog pevanja „na sav glas“, pre- stavljao muki revolnt na stihij- no kretanje ljudstva. Hteo je i on da se riskantni intenzi- tet udvostruči i hteo da se u porive ovog našeg živovanja unese što više eksplozivnih skokova, što više ritmičke ne- ujednačenosti. Iako pravi vol- nik revolucije i parolaš, intim- no se zvao sa suviškom snage. Otuda ona žednost za vanmi- šičnim doživljavanjem i pohot- ljlivo iziskivanje vanrednih si- tuacija; njemu nedostaje pro- storna širina za oprobavanje se- be; — jači je za hrabrost od života. Jer humanizam je bes- poštedno davanje sebe. To je privilegija neiscrpnih, onih ko- ji imaju sposobnost da stvaraju život.

I naš Davidović je takav kad gorolomno progovori svoj po- malo obesni unutrašnji sti- mung, kad u reči pretvori tre- nutak predumisljaja pred sve- tom uokolo. Njemu uspeva da se iskaže i da ugrabi pravi tre- nutak, kad čovek-jedinka sam po sebi postane ravan kosmosu, zame uz name e njim ih, na suprotnoj strani borenja. Nje- gov je čovek nebljen energij- om, sav u režima da ih go- vori i sav pred učinkom su- protstavljanja, ne znaš da li mali ili veliki svet, ali pun mutnih ekstaza i oštre svesti o sebi. Njegov je čovek to: stu- bovi volje i poverenja, vrato- lomija časti, miškost u naravi- ma i u nadanju; nesalomljiva trska koja misli i kreće se sop- stvenom vatrom. I ne samo što je njegov čovek živ nego je i vekovit: on tekav traje od postojanja po nesuvislim zak- onima života i uvek je nastavl- ljač iskonske iskre, njen tumač i vrač-pogađač, leglo jedinstva suprotnosti. A to treba reći uprkos, kao živu metafizičku istinu, to samo umetnici mogu da kažu.

Neka nespোরазum o huma- nizmu ne bude u suštinskim svetovima umetnika. Nije on tu. On je u linijama koje se mogu obrazovati na svetovima ko'e su oni stvorili.

Zapanji, recimo, dubina oka Dostojevskoga ili Prusta, čini vam se u trenutku da imate posla sa istinama koje su do- stupne samo geniju, čini vam se da je posao apostolstva to što oni govore, pa se i zaprepa-

(Nastavak na sled. str.)

olga jevrić

projekat za spomenik palim borcima

